

Рашко В. Јовановић

Позоришна сезона са знајним учешћем домаћих драмских њисаца

Протекла позоришна сезона, 2014/15, како нам се чини, још пре истека пала је у заборав. Можда ће се памтити по две-три представе, које су се догодиле пре случајно или захваљујући срећним околностима, но што су биле резултат смишљеног деловања и одређене репертоарске политике. Иако београдска позоришта располажу завидним уметничким потенцијалима – кад то констатујемо првенствено мислимо на глумачке ансамбле окупљене у сталном ангажману, али и на остале уметничко-стручне и административно-техничке службе – током прошле сезоне понудила су гледаоцима неуобичајено мали број премијера, можда најмањи за последњих десетак година. Такав је случај са готово свим позориштима које финансира Градска скупштина, мада се ни остали театри, који су или на буџету Републике или у приватном власништву, не могу ове године похвалити великом и одабраном продукцијом, што је условило и знатно мањи број представа а самим тим и приметно осиромашење у погледу реализације значајнијих уметни-

чких остварења. То је произвело репертоарску монотонију, евидентну када посматрамо деловање већине београдских театара. Одмах да додамо како нисмо против дуготрајних представа што се се приказују током више сезона, али је таквих представа све мање на сценама наших позоришта. Разлози овакве ситуације различите су природе, али је несумњиво да се један од основних узрока налази првенствено у самом приказиваном репертоару, упркос чињеници што се прошле године обележавала стопедесетогодишњица рођења Бранислава Нушића. На жалост, ако изузмемо једну или две представе, протекле сезоне није било неких изузетно успешних нових сценских поставки дела нашег најзначајнијег комедиографа, будући да је у ствари на београдским позоришним сценама ипак било мало нових представа Нушићевих дела. У том смислу ваља указати да је на сцени позоришта „Славија“ први пут изведена Нушићева досад уопште неприказивана комедија *Ојасна иџра*, у режији Велимира Митровића. Радња ове комедије оди-

грава се највероватније у Паризу, односно у неком мањем месту крај овог велеграда, што је сасвим свеједно, јер се ради о једном проблему из домена неуропсихијатрије. Може се претпоставити да је ово дело Нушић написао, или бар почео да пише, за време избегличког боравка у Француској током Првога светскога рата, пошто су му пријатељи рекли да се за његова дела интересује Француска комедија и тако га ободрили да се ипак врати књижевном стварању, будући да се за рекао да после погибије сина-јединца неће више писати комедије. Као што ће у комаду *Књиџа друга*, први пут приказаном у Сарајеву 1927. инвертовати Пиранделово схватање уметности и живота, тако је у *Ојасној иџри*, обузет фројдизмом, Нушић инвертовао Фројдово учење: протагонист комедије, др Хиполит Монел, уместо да открије потиснуто осећање љубави у појединца и да га стимулишене би ли особу довео у нормалне животне токове, чини обратно, тежећи да у њој угуши сваки љубавни инстинкт односно нагон. Редитељу Велимир Митровићу пошло је за руком да на шармантан начин у позоришту „Славија“ сценски оживи *Ојасну иџру* представом коју је публика лепо примила. Дабоме, могла су се чути питања како је било могућно да ово духовито Нушићево дело остане неизведено. Међутим, није то једини немар нашег позоришта према опусу великог комедиографа, који је се са нескривеним амбицијама огледао и на пољу драме и трагедије. У то су се гледаоци могли уверити при самом крају сезоне када је на сцени Београдског драмског позоришта под насловом *Палилудски*

роман у суштини приказана Нушићева драма *Иза божјих леђа*, у адаптацији и режији Егона Савина. То Нушићево дело није се нигде нашло на сцени после праизведбе у београдском Народном позоришту 1909. године. Као да је један анонимни критичар предодредио сценску судбину овог дела: „Нушић је имао памет да нађе предмет за драматизовање, али није имао душе ни дубине да изведе драму. Комад *Иза божјих леђа* доказује опет једном да ће Нушић остати Нушић увек, и да ће српска књижевност – поред свега трагичног живота нашега народа, богатог најразноврснијим драмским мотивима и проблемима – задуго остати плитка, површна и немоћна да се дигне на површину свога задатка...“. Ова престога оцена свакако се није могла свидети Нушићу, али и данас она нам не може изгледати добронамерном, баш као и што нам се чини да је неоправдана и забринутост овог критичара, који је свој текст објавио у загревачком листу „Србобран“, за судбину српске драме на крају прве деценије XX века, током које су, поред ни мање ни више него седамнаест Нушићевих дела (*Кнез Иво од Семберије*, *Обичан човек*, *Тако је морало бићи*, *Шојенхауер*, *Љиљан и Оморика*, *Расиљко Немањић*, *Пучина*, *Под сјајем роси*, *Наша деца*, *Грех за зрехом*, *У српској кући*, *Под облацима*, *Свеј*, *Данак у крви*, *Хаџи Лоја*, *Јесења киша* и *Иза божјих леђа*) у Народном позоришту у Београду, изведени и комади Војислава Јовановића-Марамбоа (*Наши синови* и *Наши зет*), Драгослава Ненадића (*Под жрвњем* и *Срећковић*), Миливоја Предића (*Голџија*) и др. Ако драму *Иза божјих леђа* 1909.

године критика није повољно оценила, као што је није прихватила ни публика упркос томе што је глумачка екипа била састављена знатним делом од ондашњих првака Народног позоришта, то није био случај и са извођењем тога дела у адаптацији и режији Егона Савина под насловом *Палилулски роман*, који је лепо прошло и код критике и код публике. У овој драми Нушић се показао као добар познавалац живота тзв. мрачног света, па је поредосновног заплета живописно приказао људе и амбијент оних познатих, старинских београдских дворишта, у којима владају специфични односи што их доноси беда и који се манифестују оговарањем и изразима зависти. Редитељ Егон Савин поделио је сцену на ентеријер Симиног дућана (условно) и простор споља, онај дворишни, који видимо кроз прозоре, одакле допиру различити разговори и повици уз звуке трубе, затим звиждуци, лавезж паса и друго што се на периферији може чути (отприлике као у некој радио-драми). На тај начин, редитељ је растеретио представу сценске фактографије. Глумци су са вољом и очигледним еланом оживљавали Нушићеве ликове, тако да се може рећи да је ова представа успела у целини.

Врх прошле сезоне обележила су три прва извођења дела савремених домаћих драмских писаца. То су *Бајка о њозоришћу* Владимира Ђурђевића, *Родољубац* Милована Витезовића (обе у театру „Звездара“, на сцени „Данило Бата Стојковић“) и *Хошел Евроја* Синише Ковачевића (у Београдском драмском позоришту, на сцени „Раде Марковић“). *Бајка о њозоришћу* пр-

венствено је занимљива по томе што се бави једним од могућних догађаја у сфери нашег политичког и културног живота. Наиме, Данијел Гули, директор једног малог позоришта које тавори у материјалним неприликама, нашао се у незавидној ситуацији, јер је потребно да добава средства за реновирање оронулих позоришних средстава. Игром случаја, његов син Денис верио се са Анђелом, кћерком министра Хаџи Петра Петровића, који ће, на крају, пристати да помогне Данијелу, као пријатељу, што ће рећи оцу свога будућега зета, у прибављању средстава за реновирање позоришта. Једна комедија у којој је аутор испољио извесне сатиричарске претензије, што су се, како нам изгледа, затуриле у бројним забавним ситуацијама и призорима ишчашених односа међу ликовима. Дабоме да смо очекивали више од овог сценског преплета позоришта и политике. Представу је режирао Марко Мисирача, који се определио за дискретан поступак у смеру гротеске, поклонивши особиту пажњу комичном профилисању ликова и њихових међусобних односа. У сваком случају једно забавно сценско штиво омогућило је једну исто тако забавну представу, која ће имати своју публику.

Песник, приповедач, романијер и афористичар, Милован Витезовић, као позоришни писац познат је по својим комадима и по сценским адаптацијама властитих сатиричних текстова – *Краљ и његов комедиограф*, *Хамлеј сџудира глуму* и др. У најновијој драми *Родољубац*, која је други део драмског диптиха *Сербио, земљо рода моја*, Витезовић описује Стеријине пред-

смртне сате када му се привиђају његов отац Стерија Папас, мајка Јулијана, као и брат Ђорђе Поповић, док га неуморно двори супруга Елена. Витезовић се у драми највише бави Стеријиним поетиком и зато су веома занимљиви призори када му се у виду привиђења појави његов отац, којем није у вољи што му је био инспирација да напише комедију *Кир Јања*. Не мање интересантне су и сцене у којима се појављују Краљевић Марко и Тома Вучић Перишић – први као оличење негдашње славе и јунаштва, други као учесник политичке борбе у Србији у својству вође уставобранитеља. Уопште, ти Стеријини предсмртни „сусрети“ са личностима било из прошлости, било са савременицима окосница су читаве драме и њен најзанимљивији део.

Рана драма Синише Ковачевића *Хошел Евроја* изведена је у заиста актуелном тренутку када наша земља води интензивне припреме да испуни све услове који нам се постављају за пријем у Европску унију. Ситуација која се приказује у једном хотелу у виду мање или више повезаних драмских слика, у којима су актери стални или случајни гости из више европских земаља, те различите догледности међу њима показују лице и наличје њихових односа. Из тога се може закључити како ни тамо „не цветају руже“. Схваћена као метафора, ова драма заинтересованом гледаоцу пружа и сасвим одређене поуке. Писац је и режирао ово своје дело. Које је пленило пажњу публике првенствено због своје теме.

На крају сезоне Народно позориште приказало је на сцени „Раша Пла-

овић“ комад *Бела кафа* Александра Поповића. Ово дело Поповић је написао крајем осамдесетих година прошлога века и у њему обрадио животну судбину једне имућне српске грађанске породице у раздобљу од почетка рата 1941. године, када је Немачка са својим савезницама, тзв. силама осовине, без објаве рата, силовитим и разорним бомбардовањем Београда напала Југославију, па до шездесетих година, када ће почети збивања што их је већ описао у драми *Развојни њуји Боре Шнајдера*. У комаду *Бела кафа*, који чине пет призора у којима се приказују различити друштвени догађаји, који су често доносили и судбоносне промене што су их, уз сналажења и довијања на различите начине, доживљавали и преживљавали припадници породице Момчила Јабучила. Сви они су опстали у мутним временима када се није знало шта носи дан, а још мање шта ће донети ноћ. Извођење овог Поповићевог комада представљало је један итекако пријатан акорд освежења на крају сезоне у којој је домаћа драма била прилично заступљена. Ако кажемо да је протекле сезоне на београдским сценама приказано десетак домаћих драмских текстова, морамо рећи да је то мало у поређењу са негдашњом праксом Народног позоришта у Београду, из времена када је оно, са своје две сцене, било једино озбиљно позориште у нашем граду. Наиме, у међуратном раздобљу, нарочито за управе Милана Предића, Народно позориште изводило је и до петнаест дела домаћих писаца. Били бисмо задовољни кад би данас у Београду свако дотирано позориште изводило пет до седам дела наших аутора!